Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Бараз кюн, 2013 жылны 4-чю декабри № 234 (19405)

Багъасы 3 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПАРЛАМЕНТ

Районла башха-башха, жарсыулары уа - бирдиле

КъМР-ни Парламентини президиумуну кезиулю жыйылыуунда болгъан «правительствону сагъатда» «Россей Федерацияда жер-жерли самоуправлениянысы къурауну битеулю жоруклары юсюнден» Федеральный законну тийишлисича толтурургъа чырмау этген сылтаула сюзюлгендиле. Бу жол депутатланы алларында Светловодское эл поселениясы башчысы Татьяна Красножон сёлешгенди.

- Жер-жерли самоуправлениясы органлары властьны адамлагъа артыкъ да жууукъ болгъан кесегидиле. Аны себепли бизни администрацияны баш магъаналы иши эллилени жашауларын ырахатлы этиудю, эльи айнытыуду, мюлкню бла гитче бизнесни кюч ала барыуларына тап онгла къурауду,- дегенди ол.

Аны докладындан белгили болгъаныча, эльи битеу жери 3729 гектарды, аны 3454 гектары эл мюлк жерледиле. Ала барысы да арендагъа берилипдиле. Эл поселениягъа дагъыда 2100 адам жашагъан Октябрьское эл къошулады.

КъМР-ни Парламентини ишин къураву, регламент эм депутат этика жаны бла комитетни председатели Зайрат Шихалиева жаш тёлю не бла кюрешгенин билирге сюйгенди. Татьяна Красножон жаш адамла элде иш кёллю болгъанларына ышандыргъанды. «Культура юйде урунганла эллиерибизни бош заманларын тап къурауғъа уллу эс бурадыла, жангы амалла да излейдиле. Тюрлю-тюрлю клубладан 12-си ишлепе турады»,-дегенди ол.

Эльи библиотекасы жангыртылгъанлай тургъанын, аны окъуучуларыны саны ёсгенин айтханда уа,Парламентни Жаш тёлюню, жамауат биригиулени эм асламлы информация органланы ишлери жаны бла комитетини председатели Татьяна Хашхожева, сёзге кёшулуп,китапла окъургъа сюйгенде аздан-аз бола тургъан заманда элде библиотекагъа алай кёп адам жюрюгенин бек иги шартха санагъанды.

Культурада ишлегенлени ортылыкъ хакълары да белгили болгъанды -10-12 минг сом. «Былтыр биз аланы айлыкъларына 6 процент кёшохханбыз»,- дегенди эл поселениясы башчысы, Парламентни Председателини орунбасары Татьяна Саенкону соруууна жууап бере.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Шагъырейленну

КъМР-ни Правительствосуну башчысы - Нальчикни межгитинде

Тюнене КъМР- ни Правительствосуну башчысы Константин Храмов КъМР- ни муслиймланлары дин управлениялары таматалары бла тюбешгенди. Анга КъМР-ни асламлы информация органла, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министри Мухадин Кумахов, Дин управлениясы таматасы Хазретали Дзасежев, аны орунбасары Мисирланы Хизир, Абу Ханифа атлы Ислам университетни ректору Чочайланы Шарафуддин къатышхандыла.

«Буйрукъла берирден алгъа мен, адамла бла тюбешип, болумну ангыларгъа, хар затны тынгылы сюзерге сюеме», - дегенди Константин Храмов.

Хазретали Дзасежев республиканы башчылары управлениясы битеу башламчылыкъларына болушханлары чертгенди. «Бу межгит Арсен Башировични ийнанган адамлагъа саугъасыды», - дегенди ол.

Чочайланы Шарафуддин а Константин Храмовну Ислам университет бла шагъырейлендиргенди. Битеу да Россейде быллай алты окъуу юй барды, Нальчикде университет 1992 жылда ачылгъанды, бусагъатда мында 150 жаш адам бийик билим ала турадыла.

КъМР-ни Правительствосуну башчысыны орунбасары Мухамед Кодзоков КъМР-ни Дин управлениясы бла КъМР-ни СМИ, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну араларында байламлыкъны юсюнден айтханды. «Бирге семинарла, тренингле, конференцияла бардырыладыла», - дегенди ол.

«Билеме, биз бир бирибизге билекликэталлыкъбыз. Мен не вопроса да къолумдан келгенни аярыкъ тюйюлме», - дегенди премьер. Тюбешиую ахырында Хазретали Дзасежев Константин Храмовха межгитни сураты бла сувенирни саугъагъа бергенди.

Асият ПШИГОШЕВА, КъМР-ни Асламлы информация органла, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну пресс-службасыны башчысы.

ЭЛ МЮЛК

«Продукциябызны файдалы сатарча онгла къураргъа керекди»

Черек районну экономикасында эл мюлк эм магъаналы бёлюмдю дерге боллукъду. Муниципалитетни производствону онгларына эм аны бла бирге урунгнганлы асламысы бу сферададыла. Битеулю продукцияны 44 процентин да мында урунгнганла бередиле. Районну агропромышленность комплексини быйылгы ишини эмда келир жыллагъа борчларыны юслеринден жер-жерли администрацияны Эл мюлк управлениясыны башчысы Улбашланы Хасан бла ушакъ этгенбиз.

- Хасан Хусейнович, эл мюлкню айнытыу къайда да жерден башланады, бюгюнлюкде аны хайырланыуда болгъан ёлчеми къаллай бирди?

- Саулай алып айтханда, районда эл мюлк производство бла кюреширге арендагъа 22,8 минг гектар жер берилипди. Ол санда эки минг гектар сабанладыла, 4,9 минг а - чаллыкъла. Бегиредка кёп - 15,2 минг гектар жер - жайлыкъларгъа бёлюннгенди. Къалгъан 589 гектарда уа кёпжыллыкъ битимле ёсдюрюледиле.

- Продукцияны чыгъарыуда уа болум къалайды?

- Былтыр битеу категория эл мюлк товарла чыгъарыучула 1,59 миллиард сом багъасына продукция бергендиле. Бурунгу жыл бла тенглешдиргенде, ёсюм онбёш процентден атлагъанды. Мюлкле 5,5 минг тонна эт бла 45,2 минг тонна сют чыгъаргъан эдиле. Быйыл а, ал тергеулеге кёре, 1,8 миллиард сом багъасына аллай бир продукция боллукъду.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Экономика

Битеу амалланы хайырлана

Быйыл онбир айны ичинде Урван районда хайырланыргъа 41 жамауат эм производствону мекямла берилгендиле. Муниципалитетни администрациясыны пресс-службасыны башчысы Римма Сокурова билдиргенне кёре, ол санда алты кафе бла 13 тюкен салынгнгандыла. Магъаналы объектлени ичинде Нарткъалада урология араны бла Герменчикде спорт комплексни белгилерге тийишлиди.

Жангы производстволаны хайыры бла жангы ишчи жерле да къураладыла. Аланы асламысы, статистика шартлагъа кёре, малчылыкъда, жерчиликде урунадыла. Эски Черекде инкубаторну реконструкциясы, Кахунда мал аш жаращдыргъан цехни къурулушу, Урванда хайырланыргъа берилген къауум жангы ындырга - была барысы да эл мюлк бёлюмде къармашханланы саны кёбейе баргъанын кёргюзтген шартладыла.

Бу сфера, къалай-алай болса да, бизни республикагъа тёрелиди. Аны себепли къырал анга субсидияла эмда башха амалла бла да иги болушлукъ этеди.

Бизни корр.

ЖЫЙЫЛЫУ

Программа белгиленнген болжаллада тамамланады

РФ-ни Президентини 2012 жылда 7-чи майдан 597-чи номерли Указына кёре къуралгъан ведомствола аралы ишчи къауумну къырал социальный политиканы жашауда бардырыу жаны бла мадарланы юсюнден жыйылыуу болгъанды. Аны КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Мухамед Кодзоков бардыргъанды. Анга министерстволаны, ведомстволаны келечилери эмда районланы администрацияларыны башчыларыны орунбасарлары къатышхандыла.

КъМР-ни урууну эм социальный айнытыу министри Тюбеланы Альбертни сёлешиуюнде белгиленнгенине кёре, 2012-2018 жыллада республиканы къырал учрежденияларында иш хакъ тёлеуню системасын игилендириую Правительство къабыл этген программасы юч кезиуде бардырылады. Биринчи бошала турады. Белгиленнген ишле барысы да тамамланнгандыла.

Битеу алып айтханда, республикада жална къалай кётюрюлгенин билир мурат бла уллу иш бардырылгъанды. Ол бюджет сферада республикалы ортылыкъ кёрюмдюле бла тенглешдиргенде, терк атламла бла кётюрюлгенди. Сёз ючюн, 2013 жылда январь-сентябрь айлада орталыкъ иш хакъ орта эсеп бла 15,3 процентге ёсген эсе, билим бериуде ол - 31,6 процентге, салукъ сакълауда - 37,4, социальный къоруулауда 25,5 процентге (мониторингни шартларына кёре) жетгенди.

Битеу кыырал учреждениялада иш хакъны кётюрюгени 9 айны итогларына кёре белгиленнген чеклеге жетгенди. Культураны муниципальный учреждениялариында бла къошакъ билим бериуде белгиленнгениндан эсе бираз артха къалады.

Бюгюнлюкде район муниципальный къуралыулада жер-жерли самоуправлениясы Советларинде сессияла боладыла. Алада культураны муниципальный ишчилерини бла къошакъ билим бериуде урунгнганлы иш хакъларын къалай ёсдюрюрге кереклисини юсюнден сёз барады.

2014 жылда биз программаны жашауда бардырыуну экинчи кезиюн башлайбыз. Анда уа къырал (муниципальный) учреждениялада урунгнганлагъа айлыкъ тёлеу системаны игилендирирге уллу эс буруллукъду.

Жыйылыуда Билим бериу эм илму министерствону бла Культура министерствону келечилери докладла этгендиле.

Мухамед Мартынович битеу районлагъа статистика шартланы жыргъа буюргъанды. «Алыкъа хар затыбыз да тапды дерча тюйюлдю. Биз мындан ары кесибизге къаллай борчла саллыгъыбызгъа эм муратыбызгъа жетеригибизге терен тюшюнюрге, аланы тамамларгъа керекбиз»,-дегенди ол кесини сёзюнде.

ТОКМАКОВА Мадина. КъМР-ни Урууну эм социальный айнытыу министерствосуну пресс-службасы.

ЯРМАРКА

Урунуу рынок ишчи усталыкъланы излейди

Нальчик шахарны Халкъны иш бла жалчытыу арасы ишчи эм усталыкъ алырча окъуу жерлени ярмаркасын бардыргъанды. Анга талай организация къатышхандыла, ол санда «Гидрометаллург» бла «Станкозавод» ачыкъ акционер обществола, Россейни Почтасы, «Гранд Кавказ» кюнакъ юй.

Араны башчысы Розеля Абазова билдиргеннге кёре, урууну рынокда бюгюнлюкде да, алгъадача, ишчи усталыкъла изленедиле: токарла, фрезеровщикле, слесарла, электромонтёрла, машинистле, электрикле. «Станкозаводну» келечилери уа ала адамланы кеслери юйретирге, алагъа стипендияла тёлергe да хазырлыкъларын айтхандыла.

Ярмаркагъа келгенлеге кюнгада араны базаларындан битеу бош ишчи жерлени тизмелери жазылгъан эди. Чекленген онглары болгъанлагъа аланы саулукъларына кёре иш бла жалчытырча программа жарашдырылгъанды.

Мероприятиягъа Белгородну Кооперация, экономика эм право университетини бешинчи курсуну студентлери да чакъырылгъан эдиле. Ала анда «Бийик усталыкъ билим берген учреждениялары бошагъанлагъа стажировкаларын къурау» деген программа бла шагъырейленнгендиле.

Ярмаркагъа келгенлеге кюнгада араны базаларындан битеу бош ишчи жерлени тизмелери жазылгъан эди. Чекленген онглары болгъанлагъа аланы саулукъларына кёре иш бла жалчытыу арасы пресс-службасы.

МЕДИЦИНА

Аналагъа - «Алёнка» шоколад

Къабарты-Малкъар перинатальный араны врачлары ишлерине огъурлу башламчылыкъ кийиргендиле: сабий тапхан тиширылагъа «Алёнка» шоколад бередиле. Араны баш врачы Зарема Крымшокалова айтханга кёре, бала тапхандан сора ана кесин ач болгъанча сезеди. Шоколад а, алимлени оюмларына кёре, санга-чархха къарыу береди, тиширыуну кёлюн кётюреди.Быллай амал бла кёп къыраллада хайырланадыла.

Шоколадда «къуанчны гормону» фенилэтиламин барды. Дагъыда анга магний, медь, марганец, кальций киредиле.

КъМР-ни Саулукъ сакълау эм курортла министерствосуну пресс-службасындан Лилия Шомахова айтханга кёре, жангы ишге анала ыразы болгъандыла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

ЖАМАУАТ ПАЛАТА

Ёксюзле интернатдан сора къайры барадыла?

Бу кюнледе КъМР-ни Жамаат палатасыны Советини кезиулю жыйылыуу болгъанды. Анда «Нальчик» куротну айнытыу, республиканы маданият араларын саугъалауну юсюнден соруула кётюрюлгендиле. Аслам магъана интернатладан чыкъгъан ёксюз эм сакъат сабийлени юйле бла жалчытыу, аланы эркинликлерин къоруулау бла байламлы проблемалагъа берилгенди.

Къабарты-Малкъарны къырал власть органлары, жер-жерли самоуправление органла да халкъны бу категориясыны эркинликлерин бузмаугъа ахыр жыллада аслам эс бёле башлагъандыла. Болсада, этилген мадарлагъа да къарамай, аланы болумлары игите айланмагъанды, бирлени жашар жерлери жокъ, бирсилери иш табалмай кыйналадыла.

Аны бла байламлы докладны палатаны члени Уяналаны Борис эттенди. Ол билдиргенича, башда айтылгъан болумну теренден тинтир ючюн, ишчи къауум къуралгъан эди. Тёреде бола келиучюсюча, соруу саулукълары иги адамла сакъатлагъа не кёзден къарайдыла деп салынады. Биз а бу проблеманы башха жанындан сюзгенбиз: сакъатла кеслери аурумагъан адамла алагъа этген болушлукъну сеземидиле, ала бизге ыразымыдыла деп.

Жарсыуғъа, эсепле кууандырмагъанды. Инвалидлени асламы алагъа тийишли жашау бардырырча амалла къуралмагъанына тюшюнеديле. Бюгюннгю жашау болумла да аланы тюзлюклерине шагъатдыла. Башханагъэсюйсакъда, пантусла окъуна орнатылмайдыла. Ол а проблеманы кётюриуге кереклисича кюч салынмагъанын кёрпозтеди, дегенди Уяналаны Борис.

Интернатлада жашагъан ёксюз сабийлени юслеринден айтханда, ала андан чыкъгъанда фатарла бла жалчытылыныргъа тийишлиди. Алай бусагъатда бу иш да бардырылмайды. Сёз ючюн, тогъуз жюз выпускникни бешжюзден асламыны юй берилирча сюд оноу чыгъаргъанды. Алай ол бегимле толтурулмайдыла. Ол угъай, целевой программала да тийишлисича ишлемейдиле.

Аны ол айтханын Кременчуг-Константиновское элде орналгъан сабий юйню директору Арсен Кунашев тюзге санагъанды. Ол билдиргенича, аладан алыкъа бир сабийге юй берилмегени. Аланы асламысы не юйюрлеге тюшгендиле неда усталыкъ билим ала, общежитледе жашайдыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Тапландырыу

Суу, къар хата келтирмезча

«Юг России» - федеральный целевой программаны чегинде Элбрусда Азаудан башлап Терс-Къолгъа дери суу къутургъанда эм сыртлада къарла юзюлген кезиуде сакъларча хуналаны къурулушлары бардырылады. Бюгюнлюкде къоркъуулу жерледе бийиклиги 20 метр болгъан юч дамба ишленнгенди. Андан тышында да, къарны кючюн азайтыра чунгурла къазылгъандыла эм эллиге жууукъ таш тёбеле сюегенديле. Чегетни да къыбыла жанында тёрт жюз тонна ауурлукълары болгъан хуналаны къалай турадыла.

Ишлени бардырғъан «Ай-Би-Си Промстрой» компанияны келечиси Аппайланы Шамильни айтханына кёре, къурулуш ишлени талай кезиуге созулгъаны, участкалары кыйыйын жер болгъаны себепли техниканы хайырланырғъа амал жокъду. Ол себепден жумушланы кёбюсюн адамла къоллары бла этедиде. Алай бла биогюнлюкде мында 350 адам урунады.

Къоркъуусузлукъну жалчытхан хуналаны къурулуу 2008-чи жылдан бери бардырылады. Энди 2014 -чю жылда ол ишлени ахырысы бла да бошаргъа айтдыла. Былтыр къар аслам жагъэлыкъгъа, тёгерекге неда сюелген объектлени кеслерине да хата келтиргенди. Аны бла ала биринчи сынауларын ёттгендиле дерге боллукъду.

Башда сагъынылгъан федеральный программаны чегинде Къабарты - Малкъарда бир къауум иш бардыряллыкъды, ол санда Зарагиж МГЭС-ден токну алыр ючюн, «Къашхатау» эм «Псыгансу» подстанцияланы жангыртырыкъдыла. Эльрусда суу ызлани тартып бошарыкъдыла, «Кисловодск-Долина Нарзанов-Джылы суу-Эльрус» автомобиль жолну тамамларыкъдыла. Нальчикде тиширыулагъа деп 250 ауругъан жатарча эм 150 адамда кеслерине къаратыргъа амаллары болурча перинатальный ара ишленирикди. 13-чю жылда программагъа кёре, мероприятиялагъа бюджетден 1,7 миллиард сомдан артыкъ бёлюннгенди.

Алиса ТАРИМ. Эльрус районну администрациясыны пресс-службасы.

Жазылыу-2014

БАГЪАЛЫ ОКЪУУЧУЛА!

«Заман» - миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгъыз, билеклик этигиз кесигизни газетигизге! Жангы жылда да ол сизни керти шуёхугъуз, огъурлу сёз нёгеригиз болур деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Мамырлыкъны бла шуёхлукъну жакъчыларыны саны тохтамай ёседи 2 бет

Шимал Кавказ кюн сайын 2 бет

Малкъар той-оюнну жарыкъ байрамы 3 бет

Ата журтубузну тамблагъы къоруулаучулары 3 бет

Къууаныу, къызыу къарсла, гюлле 4 бет

Борчну амалы - бер да къутул 4 бет

Районла башха-башха, жарсыулары уа - бирдиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жаш тёлюню тышына кеттени, урунуу миграция - шёндюгю заманны белгилеринден бирлериди. Докладчы Светловодскоени Пятигорск шахаргъа жууукълугъуну хайырындан ишсизлени саны алай кёп болмагъанын чертип айтханды. Анга шагъатха быллай шартла да келтиргенди: ишге жараулу 1376 адамдан жаланда 56-сы турады эсепде иш бла жалчытыучу арада. Ол а былтырдан эсе 11 процентге азды. Аны бла бирге ол аламысында жаш адамлагъа болжаллы халда ишлерча иш табылгъанын да чертгенди.

КъМР-ни Парламентини Председатели Чеченланы Ануарны иш бла жалчытыу къалай къуралгъаныны юсюнден соруууна жууап бере, Татьяна Красножон бек алгъа энчи иели мюлкле къурау эмда гитче бизнес бардырыу жаны бла информация-консультатив болушлукъ этилгенин белгилегенди. Эсепге алынып тургъан 56 ишсизден 12-си кесларини мюлклерин къурагъа сюйгенлерин билдиргенди, дегенди.

Эл тамата дагъыда Светловодскоени жеринде битеулю билим берген бир учреждение, сайлы сад, бир къауум административ эм социальный объектле, эл мюлк производство предприятие да болгъанларын айтханды. Чеченланы Ануар Октябрьское станицадан сабийле башха элде болгъан жангыз школгъа къалай жюрюгенлерин соргъанды. Красножон ол жумуш эртте, администрация миллет проектге кёре автобус алгъанда, тамамланнганын эсгертгенди.

Докладда айтылгъандан КъМР-ни Парламентини президиуму быллай оюмгъа келгенди: Светловодскоеде башында айтылгъан федеральный законну толтуруда чыкъгъан проблемала республиканы муниципальный къуралыуларыны асламысында бирчадыла. Парламентарийле аны баш сылтаун ачха къыгтыкъда кёргендиле. Жер-жерли самоуправление органлагъа полномочияла берилгендиле, аланы тамамларгъа ачха уа угъай. Тёгерекде федеральный закон къалай толтурулгъаны тинтилгенде, ачхану бла ырысхысны жетишмегенлери муниципалитетлеге кеслерини тийрелерин тийишлисича айнытыргъа онг бермегенлери ачыкъланнганды.

Андан сора да, статистика эм налог органла керекли шартланы, ол санда бир эл мюлк налогну, адамланы ырысхыларына салыннган налогну юсюрминден да, билдирмейдиле. Ол а жер-жерли бюджетлеге файда жыйыу жаны бла прогноз кёрюмюлени тохташдырыу эм толтуруу ючюн жууаппы болгъан органлагъа борчларын тынгылы толтурургъа къоймайды. Администрация кеси оюу эттен жерде ол налогланы жыйылыуларына себеплик эталамайды. Эллеринде къыйын болумладан сакъланыу, аланы хаталарын кетериу, граждан къоруулануу жаны бла ишлени къурау эм бардырыу, халкъны табийгъат эм техногенный къыйынлыкъладан къоруулау жаны бла ишлеге да жер-жерли самоуправление органла къырал власть органны эркинлиги болмай къатышалмайдыла.

КъМР-ни Парламентини спикери Чеченланы Ануар эл поселениясы проблемаларын жашырмазгъа керекликин айтханды. «Октябрьскоеде ол жаланда бирди - суу къытлыкъ»,-дегенди Татьяна Красножон. Светловодскоеде уа,ол айтханнга кёре, газ ызны тартып бошаргъа, дагъыда Культура юйге ремонт этерге керек болуп турады, амбулаторияда уа физиотерапия оборудование жокъду.

Сюзюуле бошалгъандан сора КъМР-ни Правительтосуна газ ызны ишлеп бошаргъа деп 2014 жылны бюджетинде ачха салыргъа, андан сора да, Федеральный налог службаны КъМР-де Управлениясы эмда Росреестрни Управлениясы бла бирге жерге, адамланы ырысхыларына салыннган налог къалай жыйылгъанын, налог эм жер-жерли самоуправление органланы араларында бирге ишлеу къалай къуралгъанын тинтиргенде эмда анга кёре тийишли мадарла этерге кереклиси эсгертилгенди.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

«Продукциябызны файдалы сатарча онгла къураргъа керекди»

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Битимчиликде уа жетишимле бармыдыла?

- Мирзеулюк эмда къудору битимледен быйыл 10,4 минг тонна жыйылгъанды. Ёсюм былтырны бу кезиую бла тенглешдиргенде тёрт процент болгъанды. Орталыкъ битимлилиги уа бир гектардан 45 центнерге дери жетгенди. Жылны кезиуюнде дагъыда 14,2 минг тонна картоф бла 4,4 минг тонна тахта кёретле жыйылгъанды.

Районда чыгъарылгъан эл мюлк продукцияны аслам тюрлюлерини ёлчеми бизде жашагъанланы бир ненча кереге артыгъы бла окъуна жалчытадыла. Сёз ючюн, сют бла - 2,5, эт бла - 2,2, картоф бла - 5 эм тахта кёретле бла эки кереге. Мында дагъыда бир затны айтыргъа сюеме: бу продукцияны республиканы ичинде эмда башха регионлада рыноклада файдалы сатарча аллай тынгылы система къуралмагъаны, розница сатыу-алыу сетьлеге кирирге да онг болмагъаныны хатасындан бу ишни хайыры тийишлисича кёрюмей къалады. Ол а къоранчла келтиреди, республикабызны шахарларында жашагъанлагъа да кесибизде чыгъарылгъан таза, качестволу эл мюлк продукцияны сатып алыргъа онг бермейди.

- Эл мюлк производство бла кюреширгe сюйгенлени саны уа тюрленгенмиди?

- Жанты къуралгъан предприятияланы саны, къалай-аллай болса да, ёсгенлей барады. Сёз ючюн, былтыр 34 жанты мюлк ишлеп башлагъан эсе, быйыл а бу сферагъа 41 предприятие къошулгъанды. Алада 150 адам иш бла жалчытылынгъанды.

Кёпжыллыкъ битимлени ёсдюруюге да аслам эс бурулады. Озгъан эки жылны ичинде 85 гектар терек бахчала къуралгъанды. Ол санда 26 гектарда терк айныгъан технологияла хайырланылыкъдыла. Келир юч жылда быйлад гектарла ёлчеми энтта да 75 гектаргъа кёбейирикди.

- Бёлюмде проблемала уа бармыдыла, къаллайдыла?

- Жарсыугъа, аласы да болмайды. Районну агропромышленность комплекси айныйы баргъанлыкъгъа, мында тамамланырыкъ, болумну игилендирлик жумушла да аз тюйюлдюне. Предприятияланы асламысында хайырланнган технологияла жангыртылынырга керекдиле. Аланы конкуренциягъа чыдамлыкълары да артыкъ иги тюйюлдю. Сора дагъыда кёпленч кредит ресурсланы хайырланыргъа да онглары жокъду.

Продукцияны чыгъаргъандан сора да, аны дагъыда тийишлисича жарашдырыргъа керекди. Бу иш бла кюрешген предприятияла да аздыла, болгъанлары бла продукцияны чыгъаргъанланы араларында уа тынгылы байламлыкъла къуралмайдыла. Бёлюмде бийик уста лы, билимлери иги болгъан специалистле да жетишмейдиле.

- Болумну тап халгъа келтирирча не мадар этерге боллукъду?

- Биз «Черек районну агропромышленность комплексин 2012-2016 жылланы ичинде айнытыу» деген энчи программаны жарашдырыгъанбыз. Анда сагъыныльгъан проблемаланы да тамамлаугъа бериледи магъана. Производстволу онгланы айнытыу, шёндюгюю технологияланы сингдириу, жангы ишчи жерле къурау эм бёлюмде урунгганланы къолайлыкъларын кючлендириу – была программада белгиленген борчланы бир кесегидиле. Малланы санын кёбейтиую бла малчылыкъ сфераны техника жаны бла онгларын кючлендириую уа мен энчи борчладан бирлерине санайма.

- Продукцияны чыгъарыу жаны бла уа бёлюмню аллында къаллай борчлары барды?

- 2016 жылгъа программа бла белгиленген жумушланы хайырындан этден 6,4 минг тонна чыгъарыргъа таукелбиз. Саууулгъан сютню ёлчеми уа 48,5 минг тоннагъа дери жетергe керекди. Мирзеулюк эмда къудору битимлени производствосу да кёбейиирикди, ол кезиуге 10,8 минг тонна боллукъду. Бу жетишимге качестволу иги болгъан урлукъну себиу, мелиорация системаланы жангыртыу эм минерал семиртгичлени тийишлисича хайырланыу бла келирге боллугъу да баямды.

Ушакъны **ОМАРЛАНЫ Мурат** бардыргъанды.

Тюбешиу

Къабарты-Малкъарда «Институт проблем молодёжи» деген жаш тёлю жамауат организация «Къонакъбайлыкъ» проектни жашауда андан ары бардырыуну къолгъа алгъанды. Аны мураты - тюрлю-тюрлю миллетлени бирге жууукълашдырыуду, къарындаш байламлыкъланы кючлендириуюв, бир бирини адет-тёрелери бла шагъырей этиудю.

Мамырлыкъны бла шуёхлукъну жакъчыларыны саны тохтамай ёседи

Ма бу магъаналы ишни жангыдан башлануууна аталгъан эди озгъан орта кюн Профсоюзланы федерациясны мекямында бардырылгъан тюбешиу да. Анга районланы, шахарланы, жамауат организацияланы келечилери да къатышхан эдиле.

Проектни башчысы Анжела Паштова билдиргенге кёре, 2014 жылда «Къонакъбайлыкъгъа» Абхазияны, Къалмакъны, Адыгеяны, Краснодар крайны, Ростов областны да къошаргъа мурат барды. Бу ишге КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосу, дагъыда «Институт проблем гражданского общества» деген регионла араны жамауат организация да уллу тутхучлулукъ этедиле. Проект РФ-ни Президентини буйругъу бла тохташдырылгъан грантха тийишли болур ючюн бардырылгъан конкурсха къатышады.

Алгъын жылланы сынауу кёргюзтгеннге кёре, бу ахшы ишге къатышхан жаш адамла тюрлю-тюрлю миллетлени, халкъланы араларында мамырлыкъны, шуёхлукъну ниетлерин жайыучуланы санына къошуладыла. Бусагъатда ала 300-ден аслам боладыла.

Быйыл проектге бир къауум тюрлениуле да кийирилгеллерин да билдиргенди Анжела Паштова. «Сёз ючюн, къонакъланы лагери тёрт кюнню ичинде ишлерикди. Анда тюрлю-тюрлю жамауат организацияланы келечилери тренингле, ушакъла, юйрениуле бардырлыкъдыла. Андан сора да, «Усталары шахары» да боллукъду. Анда жаш адамлагъа къолдан устала мастер-классла бардырлыкъдыла. Къонакъланы араларында къолдан устала да тенглерине хунерликлерини жашырынлыкъларын кёргюзтюрге боллукъдыла. Регионла аралы клуб январь айдан башлап ишлерикди. Февральда жыйылыу боллукъду.

Проектге, алгынча, 12-15-жыллыкъ жашла бла къызла къатышырыкъдыла. Аны юсюнден толу хапар билирге сюйгенлеге энчи телефон номер да тохташдырылгъанды - **77-19-06**.

Жыйылыуда бир къауум предложенияла да айтылгъандыла. Алай Спортну экстремальный тюрлюлериндеи федерациясы таматасы Чабдарланы Тенгиз, Акъ-Сууда белгили темирчи Бачиланы Хамзат жашагъанын, ол жаш адамлагъа усталыгъындан дерсе берсе,бек иги боллугъун чертгенди. Аны предложениясын дурус кёргендиле, эсге алыргъа келишгендиле.

- Бу тюбешиуню «Къонакъбайлыкъ» проектни келир жыл бардыряллыкъ кесегини биринчи атламына санаргъа боллукъду. Ол оюмлу бардырылгъанды, аны себепли проект да жетишимли болур, деп ышанама,-дегенди ахырында Анжела Паштова.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. СУРАТЛАДА: (башында) Анжела Паштова, Азамат Азубеков; (тюбюнде) «Къонакъбайлыкъ» жамауат организацияны членлери.

Суратланы автор алгъанды.

Ёксюзле интернатдан сора къайры барадыла?

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Интернатлада багъылгъан сакъат сабийле бла байламлы болум башхаракъды. Урунуу эм социальный айнытыу министрни орунбасары Аслан Каубов белгилегенича, къыйын ауруулары болгъанланы тышына юйлеге кёчюрюр амал жокъду. Аланы араларында бек онгсуза да бардыла: туугъан кюнлериндеи бери ундуркъдан кьобалмагъан, кеслери аллараны ашаялмагъан.

Аллай сабийни, жыл саны жетгенди деп, тышына ийип къойсанг, ол кёп жашамаз. Бир-бирде бу аллайланы ёсдюрюуге къыралдан тёленнген ачханы алыр ючюн, юйюрле да тутуучудула. Алай кёбюсюнде алагъа заманларын къоратыргъа кёпле сюймейдиле, ёз ата-аналары окъуна.

Билим бериу эм илму министерствону Сабийликни социальный къоруулау, коррекционный билим бериу, опека эм попечительство бёлюмюню башчысы Мадина Степина болгъан онглагъа кёре ёксюзлеге фатарла берилгенлерин айтханды. «Кертиди, бу проблема биогюнлюкде бек жарсыулуладан бириди. Алай аны тамамлау жаны бла атламла этиледиле. Чырмауланы кёбюсю финансирование жетмегининден чыгъады.

Шёндю сабий юйледе 360 адам турадыла. Аланы кёбюсюне жети жыл толгъаны себепли юйюрлеге алай бек алмайдыла. Сора къыялары болгъанланы да ата-анала кеслерине алыргъа ашыкъмайдыла. Алагъа болушур ючюн, тийишли ведомство къолундан келген амалланы этеди, адамла бла сёлешеди, конференцияла къурайды»,-дегенди ол.

Нальчикни администрациясыны башчысыны орунбасары Игорь Кладько уа ёксюзлени юйлени бериу бла байламлы законодательство тюрленнгенине эс бургъанды. Алай алгъа жыллада ала фатаргъа ие болуп къалгъан эселе, энди ол эркинлик адам беш жылны анда жашагъандан сора ётерикди. Аны бла байламлы сюд процедурала да кёбейтилгендиле, деп белгилегенди Игорь Евгеньевич.

Ол тюрлениулени кийириую кесини сылтаулары барды. Жыйылыуда айтылгъаныча, интернатда ёсген ёксюзлени жууукълары алагъа юй берилгеллей, аны сатдыруп, ачханы бийлен къояргъа да боладыла. Алай бла бу башхалыкъла сабийлени эркинликлерин буздурмазгъа себеплик этедиле.

Битеу айтылгъан бла байламлы оюмун палатаны башчысы Пшикан Таов да билдиргенди. «Биз бир бирге сакъ болургъа керекбиз. Бу жаны бла маданиятыбыз бек осалды. Чекленгген онглары болгъанлагъа угъай, салулукълары кючлюлеге да бусагъатда жашагъан тынч тюйюлдю. Алай эсе да, болушлукъ керек адамланы юслериндеи унутургъа жарамаз»,-дегенди ол.

Жыйылыуну ахырында тинтилген проблема бла байламлы рекомендацияла жарашдырылгъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Экология

Табийгъатха бек сакъдыла

Тёгерекде къудуретни сакълаугъа аталгъан жыл бошалыргъа энди кёп къалмагъанды. Чегем районда ол иш бла байламлы этилген жумушла жетишимли болгъандыла, дерге боллукъду.

Районну администрациясыны экология эм къудуретни сакълау жаны бла бёлюмден билдиргенлерине кёре, быйыл онбир айны ичинде, «Терекле орнат», «Бирге этейик», Жашна, агъач» деген уллу акциялa бардырылгъандыла. Алагъа эки мингден артыкъ адам къатышхандыла.

Ол ишлени хайырындан 520 тюрлю-тюрлю терекле орнатылгъандыла. Жол жанланы эм суу жагъаланы тазалагъандыла, 50 тонна багуш жыйып чыгъаргъандыла. Адамла кеслери аллараны къурагъан 32 кир-кипчик тургъан жерни да къурутхандыла.

Экология бла байламлы жумушланы багдыргъан кезиулеринде районда жашагъан адамлагъа, тёгерекни-башны таза формада тутаргъа керек болгъанынангылатып, ушакъла бардыргъанлай тургъандыла.

Бизни корр.

Къар Аппаны почта юйчюгю ачылгъанды

-Краснодарда искусстволаны тоханасыны къатында Къар Аппаны почта юйчюгю ачылгъанды. Энди Къобанны сабийчиклери 31-чи декабрге дери кюн сайын анда Къар Аппаларын Жанты жыл бла алгъышлааллыкъдыла эм сюйген затларын айтырыкъдыла, -дегенди ИТАР-ТАСС-ны корреспонденти бла этген ушагъында творчестволу биригиую оноучусу Татьяна Гатова. -Къар Аппаъа андан сора да, кесигизни кольларыгъыз бла да саугъа эталлыкъсыз: суратла ишлегиз неда бир зат этигиз.

Бек сейирлик эм жюрекге жол табарыкъ суратланы авторларын акцияны къурагъанла 6-чы январьда Къобанны Баш ёлкасына чакъырлыкъдыла. Ол кюн багъыда бу сейирлик конкурсда хорлагъанланы махтарыкъдыла эм алагъа саугъаланы Къар Аппа кеси берликди.

Дагъыстан тёрт округга бёлюнюрюкдю

Республиканы башчысыны полномочий келечилери бла регионну территориясы тёрт округга юлешинирикди. Аллай оюу этилгенин Дагъыстанны башчысы Рамазан Абдулатипов айтханды.

- Келечилени статуслары вице-премьерлени неда министрлени статуслары боллукъдула. Ала сынаулары болгъан эм намыслары жюрюген адамладан айырыллыкъдыла, аланы араларында деген инсан боллукъ тюйюлдю,-дегенди Абдулатипов.

Толу эркинликлери болгъан келечиле ийыкъ сайын халкъны жашаууну, проблемаланы терк тамамлауну, федеральный эм республикалы органланы эм жер-жерли самоуправленияны органларыны араларында байламлыкъланы жалчытыуну вопросларыма къараркъдыла. «Округланы къурау республиканы субъектлерин бир бирден айырыу тюйюлдю, ол Дагъыстанны бирикдириу кючдю, жер-жерли эм регион сейирлени эсге алып»,- дегенди республиканы башчысы.

80 процентни тутады

Къобанда пиринч ёсдюрюуге къыралны жанындан болушлукъ этиу озгъан жыл бла тенглешдиргенде 14 миллион сомгъа кёбейгенди эм алай бла 173 миллион сом болгъанды. Аллай болушлукъну хайырындан быйыл регионда 813 минг тонна мирзеу жыйылгъанды. Хар гектаргъа тергегенде, тирлик иги да кёп болгъанды, деп билдиргенди крайны эл мюлк министри Сергей Гаркуша.

- Россейни битеу алып айтханда да, пиринч жаны бла Къобанны юлюшю 80 процентден озгъанды, - дегенди губернатор Александр Ткачёв. Шёндю бу битим ёсдюрюген районлада 500 минг адам жашайды. Алайды да, пиринч ёсдюрюучюлени аллараны салыннган борч, къуру бёлюмню сакълагъандан сора да, аны даражасын европалы шартлагъа жетдириудю.

Сууну хлорсуз тазаларыкъдыла

Дондагъы Ростовда кир сууланы заранлыкъларын ультрафиолет таякъла бла кетерлик блок хайырланылыргъа берилгенди. Жанты блокну ишлетип башларыкъ кнопкагъа табийгъат байлыкъланы эм экологияны министри Сергей Донской басханды. Ол шёндю бери ишчи халда келип турады, «Евроазийский» компанияны генеральный директору Станислав Светлицкий эм областны губернатору Сергей Горбань бла тюбеширкди.

Блок кир сууланы заранлыгъын хлорсуз, биологиягъа заран келтирлик амалны кетерликди эм алай бла Дон сууну ультрафиолет бла тазаларыкъды. Ол андан сора да, бактериялагъа эм вируслагъа къажау кюрешде бек хайырлы затды, дегенди «ПО Водоканал» компанияны пресс-секретары Андрей Крюков.

Завод антибиотикле чыгъарлыкъды

Ставропольеде антибиотикле чыгъарлыкъ заводну къурулушуна 2,1 миллиард сом инвестиция берилликди. Аны 80 миллион сомун крайны правительтосу бёллюкдю, деп айтхандыла ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине регионну Экономика айнытыуну министерстосунда.

- Инвестиция фонд проектни ачха бла биригин жалчытыугъа 663 миллион сомдан аслам ачха бергенди, 1,37 миллиардны уа «ЭСКОМ» деген илму-производство концернни фармацевтический компаниясы ётдюргенди. Крайны правительтосу проектни налог эм башха преференцияла жаны бла жалчытыргъа айтханды,-дегендиле министерствону пресс-службасында.

Ставропольеде бийик технологиялы фармацевт производствону къурау инновациялы антибактериялы препаратланы чыгъарыуну жалчытырыкъды. Ала европалы стандартлагъа тийишлиликде сертификацияны препаратла боллукъдула.

Таматаны къуллугъундан эркин этгенди

Чеченни башчысы Рамзан Кадыров РФ-ни УФМС-ны Чечен Республикада оноучусу Асу Дудуркаевни отставкагъа жибергенди. Аны юсюнден республиканы башчысы «Инстаграм» деген социальный сетьни бетинде билдиргенди.

Дудуркаев бек магъаналы структураланы биринни оноучусу болгъаны себепли, эркин тюйюл эди кесине бойсунгнлагъа ниетни эм таза жюреклликни, патриотлукъну эм диннни юслеринде сёз айтырга. Аны туугъан къызы мамыр гражданланы къанларын тёкгенди, Сирияда исламны сыйлы затларын чачдыргъан ваххабитлени эм бандитлени санындады.

Андан сора да, республикада жашагъанла управлениясы ишини осаллыгъыны юсюнден кёп кере тарыкъгъанларын, анда «адамла бла къаты сёлешгенлерин, ишни кёпге созгъанларын» эм гражданланы улутха берирге тюртгенлерин да чертгенди республиканы таматасы.

Юйюрге - эсгертме

Астраханьны арасында майданда, шахарны бек ариу жерлеринден биринде - Къанкъазла кёлню жагъасында - «Юйюр» деген скульптура композиция ачылгъанды. Область администрацияны пресс-службасында айтханларына кёре, « аны автору Россейни художниклерини союзларыны правлении председатели, къыралны халкъ художнигги Андрей Ковальчукду. Волга черекни жагъасында Пётр I-ни биринчи эсгертмесин да ол этген эди.

Жанты доммакъ композицияны баш магъанасы - ата бла ана сабийлери блады. Ала шинтикде бек тап олтуруп турадыла. Художник кеси айтханнга кёре, ол сурат жыйымдыкъды, астраханьчы юйюрлени асламысы анда кеслерин эм жууукъларын билликдиле.

Скульптураны къуранч халда ачаргъа эркинликни Тулуповланы уллу юйюрлерине бергендиле. Ол юйюрде шёндю 4 сабий барды. «Шёндюгю дунияда юйюр эм багъалы затды. Биз бу скульптура энчи жер, баш жер окъуна да алыргъа болур дейбиз шахарны культуралы объектлерини санындa»,- дегенди Тулуповланы юйюрлерини таматасы.

Туризмни инструкторларын хазырларыкъдыла

Адыгеяда жыл сайын ишлет турлукъ туризмни инструкторларын хазырларыкъ школ кесини эшиклерин ачханды. 30 инсан школда окъуп башлагъандыла. Новябрьни ичинде дагъыда ары окъутургъа деп адамла аллыкъдыла.

-Окъууну кезиуюнде теоретика дерсленден сора да, практикалы дерсле бардырылыкъдыла. Къаллай кьыйын хауа болумлада да жараула этилип турлукъдула. Ол а школда алыннган билимни кючлерге болушурукъду,-деп айтханды ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине Адыгеяны спорт туризм жаны бла Федерациясыны президенти, проектни оноучусу Дмитрий Кузнецов.

Школгъа жюрюрюкле жарым жылны ичинде ийыкъда эки кере дерсде боллукъдула. Окъууну бошагъандан сора жашла бла къызла инструкторланы дипломларын аллыкъдыла. Аланы бериу жыл сайын тёрели халда Майкоп инструкторланы кюнюнде - 18-чи майда - бериледиле.

КъМР-ни БАШ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЙ ОРГАНЫНЫ 75-ЖЫЛЛЫГЪЫНА ЭМДА РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ 20-ЖЫЛЛЫГЪЫНА

«Адамланы эркинликлерин бузаргъа уялгъан обществогъа келсек, ол кезиуде муратыбызгъа жетерикбиз»

Бу кюнледе Сабийле бла жаш тёлюню библиотекасында КъМР – ни законла чыгъарыучу баш органыны 75 – жыллыгъына эм Парламентини 20 - жыллыкъ юбилейине аталгъан сейир тюбешиу къуралгъанды. Ары къонакъгъа КъМР – де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченныйи, тарых илмуланы доктору, профессор Зумакъулланы Борис, гуманитар – технолгия эм женгил промышленность колледжлени студентлери бла тюбешгенди.

Эм алгъа культура арасны ишчилери жаш адамлагъа парламентни, аны ишини юсюнден хапарлагъандыла. Сора бу тема бла байламлы жарашдырылгъан китап кёрмюч бла шагъырейлендиргендиле.

Ызы бла сёз Борис Мустафаевичге берилгенди. Аны айтууна кёре, Совет Союз чачылгъан кезиуледе къыралны культурада ишлеген келечилери, интеллигенциясы бек абызыргъанды, китапла окъургъа сюйгенлени саны да азайгъанды. Алай бу сферада ишлеген адамланы къайгъырыуларыны, республиканы биринчи Президенти В. М. Коковну, КъМР – ни Башчысы А. Б. Каноковну ол жарсыулагъа уллу эс бургъанлары себепли бюгюнлюкде маданиятда, билим бериуде да жетишимлерибиз асламдыла.

Зумакъул улуну жашау жолу байды, улуу сынауу барды, ол кёп сейир адамны да таныгъанды. Аланы юсленинден не заманда да уллу хурмет бла эсгереди. Ол санда республикабызны КПСС – ни обкомуну биринчи секретары Тембора Мальбахов да болгъанды. Ала экиси бирге онтёрт жыл ишлегендиле. Аны юсюнден да айтылгъанды тюбешиуде. «Ол жамаатны сейирлерин, эркинликлерин къоруулаугъа уллу эс бургъан, энциклопедиялы билими болгъан, республиканы айнууна уллу къошумчулукъ этген, огъурлу адам эди», - дегенди Борис Мустафаевич. Халкъны жарсыуларына дайым да эс буруп тургъан тамата тенгини юсюнден тынгылы хапарны уа «Говорил тихо - слышали все» деген китабында да айтады.

КъМР- ни Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъулланы Борис ёз халкъы озгъан ёмюрде кёрген законсузлукъгъа сансыз болуп къалыр амалы жокъ эди. Ол «Час испытаний. Депортация, реабилитация и возрождение балкарского народа» деген китабында аны толу ачыкълагъанды. «Ол кезиуде манга тёрт жыл бола эди. Анам беш сабий бла кесинлей къалгъанды. Элтип Орта Азиягъа тёкгенлеринде, атыбызгъа бандитле, дегендиле.

Алай заман бара-баргъанда халкъыбыз, кесин тап жаны бла кёргюзтюп, уллу махтаулагъа окъуна тийишли болгъанды. Ол къыйынлыкъладан да ётюп, бетибизни жоймай къайтханбыз ёз журтубузгъа. Къаллай бир законсузлукъ сынагъаныбызны уа китабымда айтмай болалмагъанма»,- дегенди къонакъ.

Сёзсюз, бу чыгъарма халкъыбызны ёсюп келген тёлюлерине тарых къыйматы болгъан дерсликди. Ызы бла Борис Мустафаевич «Из новейшей истории балкарского народа» деген ишинде уа къаллай проблемалагъа энчи эс бургъаныны, къыйын кезиуледе адамла миллет энчиликлерин къалай бла сакълаялгъанларыны юслеринден да хапарлагъанды.

Советлени заманында, бусагъатда да айырыула Конституцияны жорукъларына кёре бардыыладыла. Ала уа жылла бла халкъланы адет – тёреринден жарашдырылгъан жашау мардаладыла. Совет Союзну, Россейни Конституциялары да адамланы жашауларын, эркинликлерин сакъларгъа деп къуралгъанды. Алгъын заманда, бусагъатда да парламентни депутатларын, башха бийик органланы келечилерин да жамаат айырады. Ол заманда Конституцияда жазылгъан законлагъа таяныргъа кереклилиги уа кимге да белгилиди. Аны юсюнден айтылады Зумакъул улуну «Институт выборов в истории Кабардино-Балкарии» деген китабында.

- Биз бу жорукъланы билирге, алагъа бойсунургъа борчлубуз. Быланы къоруулауда Президент эм бирси бийик органла турадыла. Конституциясына эс бёлмеген, магъанасын ангыламагъан жамаат халкъ болаллыкъ тюйюлдю. Бирле анда кёргюзтюлген жорукълагъа артыкъ уразы болмасала да, аланы бузаргъа уа эркин тюйюлдюе, - дегенди ол.

Быйыл Зумакъул улуну адамланы граждан обществода эркинликлерин сакълау бла байламлы алтынчы китабы чыкъгъанды. Проект аны башламчылыгъы бла къуралгъанын да билдиргенди республикада бу жаны бла уполномоченный. Бизде ол къуллукъгъа тургъанладан Борис Мустафаевич биринчи болгъанды. Аны себепли кёп чырмау да чыкъгъанды. Сёз ючюн, не мекям, не теория, не материальный база болмагъанды.

- Бу затланы эсге ала, мен граждан обществоя къоралыуу эм адамланы эркинликлерин сакълау бла байламлы хар жылдан бир китап басмаларгъа деген оюм этгенме. Келир заманда бу ишде урунурукъларгъа ала дайым да болушлукъ этериклерине ышанама. Жамаат кесини эркинликлерин бюгюнгю цивилизация жашауда окъуна иги билмейди. Аны себепли биз халкъны бу жаны бла жарыкъландыргъанлай турлукъбуз. Адамланы праволарын бузаргъа уялгъан обществогъа келсек, ол заманда муратыбызгъа жетгеннге санарыкъбыз. Аны ючюн а алыкъа бек кёп ишлерге кереклилигин да айтмай жарамаз, - дегенди ол.

Тюбешиу баргъан кезиуде жаш адамланы соруулары кёп болгъанды. Аланы барына да Борис Мустафаевич тынгылы жуупла берип, адамны патриотизм, интернационализм сезимлери бек башында болургъа кереклилигин талай кере чертип айтханды.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат.
Суратла авторнудула.

Тёгерек стол

Ата журтубузну тамблагъы къоруулаучулары

Къабарты- Малкъарда бир ненча жыл мындан алгъа Бабугентде кадет класс ачылгъан эди. Бюгюнлюкде ол интернатда 165 сабий окъуйду. Ала барысы да бери, конкурсну ётюп, къадарларын сакълау бла байламлы этер муратда келгендиле. Жашчыкъланы кёбюсю жашауну къыйынлыгъын юслеринде сынагъандыла. Кими ёксюз неда атасы бла анасы къарамай кеслери алларына къалгъанла, сора къолайлары къарыусуз юйюрледендиле.

Окъуучуланы мында, аскерде-ча, тургъанлары чыртда къорк-ъутмайды. Школ билимден тышында да, санларын кючлеуге уллу эс бурулады, отну ёчюлтюрге, сууладан ётерге эм кёп башка керек затлагъа да юйренедиле.

Интернатчыланы башха жерледе сабийледен эслирек болгъанларын бу жол жыйылыгъа къатышхан КъМР-ни Жамаат палатасындан къонакъла да белгилегендиле. «Тёгерек столну» къуралгъаныны себеби жаш тёлюню адет-намысха юйретиу болгъанды. Билим бериу, илму, жаш тёлю политика эм спорт жаны бла комиссияны келечиси Хаути Сохроков, сёзюн тарыхдан башлай, «Россейде не заманда да официрлени хазырлагъан кадет корпуса уллу магъанаными тутхандыла. Аладан намысны билген, саулукълары бла да къарыулу адамла чыкъгъандыла. Быллай учреждениялны бошаргъанла, аскерчиликден башха, илму эм маданиятда жаны бла да уллу жетишимле болдургъандыла»,-дегенди ол.

«Белгилисича, адам билимни бир кере тынгылы алса, ол анга битеу жашауунда керек болады эм болушлукъ этеди. Бюгюнлюкде мында окъуучан жаш адамла келе тургъан кезиуде къыралгъа башчылыкъ этерикдиле. Ол шарт а бизге аланы Ата журтларын сюйдюрюрге, глобализацияны ичинде тас болуп къалмай, кеслерини жерлерин табаргъа юйретиргеуллу борч салады. Юлгюге бизни школну алып айтсакъ, тюз жолда баргъаныбыз хакъды»,- дегенди районну администрациясы Билим бериу управлениясыны таматасы Батчаланы Анатолий.

Учрежденияда тюрлю-тюрлю миллетлени келечилери окъуйдула. Аланы араларында не заманда да байламлыкъны, шуёхлукъну сакъларгъа жамаатны келечилерини болушлугъу бла школну директору Мокъаланы Лукъман танг эс бурады.

Жыйыылыда кадетлеге кеслерини сабий заманларыны юсюнден Бабугент элни администрациясыны таматасы Османланы Мухтар, Жамаат палатаны келечилери Герийланы Илияс да Зумакъулланы Асхат да айтхандыла эм тутхан жолларында жетишимлеге жетерлерин тежегендиле. Ызы бла жаш адамланы окъуу бла байламлы оюмларын, соруулларын билирге сёзню алагъа бергендиле. Кадетле билимлерин ёсдюрюрге, аскер жаны бла бийик окъуу юйлеге кирирге мурат этгенлерин айтхандыла.

КъМР-ни Жамаат палатасыны пресс-службасы.

КОНЦЕРТ

Малкъар той-оюнну жарыкъ байрамы

Бу кюнледе Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда къарачай-малкъар жырла бла макъамланы ингири болгъанды. Адамланы концертге кёп жыйылгъанлары уа республикада искусствону сюйгенле болгъанларына ийнандыргъанды.

Аны Мамайланы Фатима бла Бапыналаны Зариф аламат тап, жылыу халда бардыргъандыла. Концертниача, ала, кёргенлеге жюрек ыразылыкъларын билдирип, халкъыбызны бирикдирген быллай кюнлери кёп болуруна ышанганларын айтхандыла. Сора сахнагъа битеу Шимал Кавказгъа белгили артистле, миллетибизни ийнагъы «Балкария» къырал фольклор - этнография тепсеу ансамбльни чакъыргъандыла. Коллектив къараучулагъа «Асланбий» деген аламат номерлерин саугъа этгенди.

Ансамбльни солистлерини, тепсеучюлерини да сахна кийимлерин, пластикаларын не заманда да белгилеп айтырчады. Бу жол да алай болду. Къараучу, аланы сахнадан жиберигге сюймей, кёп къаргъанлай тургъанды. Ызы бла «Той» деген жырны (сёзлери, макъамы да Бёзюланы Алимни) Бёзюланы Солтан айтханды. «Лейлягъа письмо» дегенгге да залдагъыла къызыу къарсла бла тюбегендиле.

Къарачайдан келген юнакъла да къуундыргъандыла жыйылгъанланы чыгъармалары бла. Аланы санында Харчланы Асмира, Къаракотланы Мухар да болгъандыла. Къараучула, аланы эки халкъны шуёхлукъларына жораланнган жырларына сюйюп тынгылан, ырызылыкъларын жашырмай билдирирге излегендиле.

Быйыл Сочиде бардырылыкъ Олимпиадагъа сабий тепсеу къауумладан жаланда Горойланы Жамболат башчылыкъ этген «Кавказ» ансамбльни чакъыргъанларын билебиз. Ол болум халкъыбызны ёхтемлендирмей амалы жокъду. Ингирни бардыргъанла, аны юсюнден айтып, жаш артистлени сахнагъа чакъыргъандыла. Ала да, къараучуланы жарыкъ умутларын алдамай, аламат номерлерин кёргюзтюп, тауушлукъ къарсла бла «Браво!» деген ыразылыкъ сёзлеге тийишли болгъандыла.

Адамны анасы сау къадарда, ол жарсыуладан кенгди. Аны алайлыгъын поэтесса Зумакъулланы Танзиля да чыгъармачылыгъында бир кере айтып къойгъанды. Музыка театрны солисткасы Гергъокъаланы Халимат «Анам, акъ чачынгы бир сылайым» деген жырын айтхан кезиуде залдагъы шошлукъ сейирсиндирирча эди.

Сора, сахнагъа Малкъар театры артистери Мамайланы Фатима, Созайланы Мариям, Мызыланы Аубекир чыгъып, А. Айларовну «Африканец» пьесасындан юзюкню кёргюзтгендиле. Ол кезиуде уллу кёллюлей къалгъанла болмагъандыла. Артистлени хар чамларына къарсла, кюлкю бла тюбегендиле. Жангоразланы Мажит бла Мамайланы Фатиманы оюнларын да къараучу бек жаратханды.

Ингирге дагъыда кёп музыкант, жырчы да къатышханды. Аланы санында Мусукаланы Руслан, Тюменланы Жаннет, Холамханланы Къайсын, Катчиланы Руслан, «Эрирей», «Ассы – Аланы» жыр къауумла эм бирсиле да болгъандыла.

Сёзсюз, аланы чыгъармачылыкъларын биз барыбыз да сюебиз. Быллай жарыкъ той – оюн болгъан кезиуде заманны баргъаны сезилмей къалады. Алай концертни бираз созулгъаныны а белгилерчады.

КЪАЛАБЕКЛАНЫ Нажабат.

СУРАТДА: концертге къатышханланы къауму.

Сурат авторнуду.

Ахча

Алтын къоянчыкъ – Олимпиаданы белгиси

РФ-ни Ара банкы Сочиде бардыыллыкъ Олимпиадагъа жоралап, алтындан бла кюмюшден ишленген сомланы бир ненча тюрлюсюн чыгъаргъанды. Сбербанк бу кюнлеге аладан 5,25 миллиард сом багъасына 526 мингин сатханды. Саулай алып тергегенде уа, жюрюуде быллай 86,7 миллион ахча боллукъду. «Бу къадар ырысхыны битеулю ауурлугъу 13,5 тоннагъа дери жеттенди», - деп билдиргендиле финанс учреждениясы Къабарты-Малкъарда бёлюмюню пресс-службасындан.

Адамла бегиректа ауурлукълары 1 эм 3 килограмм болгъан алтын ахчаланы сюйюп аладыла. Сёз ючюн, быйыл июль айдан бери банк аладан 80 тюрлюсюн сатханды.

Шёндюгю айны экинчи жарымында уа Олимпиаданы белгисин - къоянчыкъ суратланнган ахча чыгъарлыкъды. Кюмюшден ишленгени ючсомлукъ боллукъду, алтындан а 50 эм 100-сомлукъла (сатылгъан багъалары угъай!). Банкны республикада бёлюмюню управляющиси Хамидби Урусбиев айтханнга кёре, быллай ахчаланы битеу офисленде сатып алыргъа онг боллукъду.

Алтындан, кюмюшден эмда башха темирледен бу оюнлагъа жораланып ишленген ахчаланы сатыу бла финанс учреждение 2011 жылдан бери кюрешеди. Ара банк а аланы 47 тюрлюсюн жарашдыргъанды. Ала кеслери да жаланда Олимпиаданы тематикасы бла чекленип къалмайдыла; къыралны миллет энчилигин неда Сочини табийгъатын кёргюзтгенле да бардыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

САУЛУКЪ

Жашауубузну къысхартхан жети сылтау

Саулукъ сакълауну министри Вероника Скворцова озгъан ыйыкъда президент Путин бла тюбешгенде айтханыча, тинтиуден ётген 16,7 миллион россейлиден бек аздан 40 процентини бир эски ауруу барды. Ала врачланы дайым къараулары бла турургъа эм багъылыргъа керекдиле.

Аны бла бирге, битеудуния банкны тинтиулерине кёре, тарихле ырахатлыкъны бермейдиле: россейлилени орталыкъ жашаулары Европаза жашагъанладан неда американлыладан эсе 14 жылгъа, японлуланыкъындан а 16 жылгъа азды. Бизни къыралда эр кишилени кёбюсю орта эсеп бла 58 жылгъа, тиширыуна уа 72 жылгъа дери жашайдыла.

Специалистле Россейде ёлюмню баш жети сылтаун белгилегендиле (схемагъа къарагъыз). Эм узакъ ёмюрлю Японияны алып айтханда, бу къыралда орталыкъ ёмюр Экинчи дуния урущдан сора 20 жылгъа узайтылгъанды (бусагъатда уа ол тарих бу къыралда 83 жылды).

Врачны ангылатыуу

Медицина къараулагъа бармай къалмагъыз

Михаил КОНЕВСКИЙ: **«Терк болушлукъну» врачы**:

- Жашауну узайтыуну юсюнден уллу магъаналы быллай амалны - профилактиканы - юсюнден чертип айтыргъа сюеме. Бизде кёп адам кеслерини къанларында холестерин эм бал туз мардадан иги да кёп болгъанын билмей айланып турадыла. Бир жерлери ауруса, ала ачытханны тохтатхан неда сынтып этген дарманла ичедиле, аурулары алай бла кетип къаллыкъ сунадыла. Артда уа, билмей тургъанлай, инфарктла неда инсулыгла чыгъып къаладыла. Биз, «Терк болушлукъну» врачлары, аллай ишлеге терк-терк жолугъабыз. Ёлюмню баш сылтауу уа - ол аууруладан багъылмауду.

Ол себепден мен сизни барыгъызны да медицина къараулардан терк-терк ёте турургъа чакъырама. Былай ат башындан угъай, кесигизге бек тынгылы къарата-къарата турургъыз: керекли анализлени беригиз, кеч болгъунчу, халыгъыз къаллай болгъанын билигиз.

«Комсомольская правда».

Фестиваль

Къууаныу, къызыу къарсла, гюлле

Кёп болмай ГКЗ-да «Нальчик – Кавказны культура арасы» деген камерный музыканы фестивалыны чеклеринде ахыр концерт болгъанды. Быйыл ол айтхылыкъ дирижёр Ю. Темирканову юбилейине аталгъанды. Бу жол кесини усталыгъын Москвады филармониясыны солисти, РФ-ни сыйлы артисти, бир талай халкъла аралы фестивальланы лауреаты Александр Князев кёргюзтгенди. Фортепьянода Наталья Ардашева сокъгъанды.

Князев бусагъатдагъы музыканталары арасында бек усталадан бирине саналады. Ол Нижний Новгородда бла Москвада консерваториялана виолончель эм орган бёлюмлерин бошагъанды. Аны саугъаларын, кьайсы белгили дирижёрла, артистле бла концертле бергенин санасакъ, асыры кёп жерни аллыкъды.

Ол бизни шахаргъа келирге заман, амал тапханына уллу ыразылыгъын КъМР-ни культура министри Руслан Фиров билдиргенди. Сора кьонакъ биргесине, Наталья Ардашевага, аламат пианистканы келтиргени бла байламды да кёп ариу сёз айтханды.

Алгъадан окъуна Александр Князев биздеги фестивальгъа къатышырыкъды деп ийнаннган кьыйын эди. Нек дегенде, аныча, белгили музыкантланы концертлери бир ненча жыл мындан алгъа жазылып турадыла. Аланы солуу кюнлери окъуна хазна болмайды. Ол Культура министерствобузну тилегин толтургъаны барыбызгъа да уллу саугъа эди.

Мен аны «Культура» каналда кёрюргге юйреннгенме. Аны музыканы юсюнден оюмларына тынгылай, ол анга битеу кьаны, жаны бла да берилгенине тюшюнесе. Кёп болмай ол, орган концертлени аз нек бергенин ангылата, анга дин ахлу кесини борчун толтургъанча, ариу кьолла, ниет бла тиерге кереклигин, артдан - артха ол улуу инструмент аны акъылын бекден бек алып баргъанын да айтхан эди. Баям, дайым да жолда болгъан профессионал аллай амалны кёп тапмайды.

Князевни бир башхагъа ушамагъан артист сыфаты, узун, чырпы чачы, кьолунда виолончели, музыкагъа толу берилгени жашырынлыгъын биютюнда кючлейдиле. Биз виолончельни дайым да Мстислав Ростроповичбла байламлы этебиз. Князевни сокъгъанына, аны жырлатханына уллу кёллю болгъан да чыкъмады ол ингирде. Музыка театрны солистлери да, сейирге кьалып, къайтара эдиле: «Инструментни кьалай жырлатады!»

Программагъа кёре, ингирде кьонакъла С. Рахманиновну бла И. Брамсны чыгъармаларын эшитдирирге керек эдиле. Ала сахнагъа чыкъгъанлай окъуна, музыкантла бла залны арасында кьаты байламлыкъ сезилди. Экиси да, ишлерине толу берилип, композиторланы сонаталарын терен сезим бла сокъдула. Рахманиновну бир кесек аууруракъ музыкасындан сора Брамсныкъы женгил кёрюндю. Князевден кёзюбюзню алмадыкъ, аны сейир ойнагъан кьоллары чыгъаргъан макъамла ингирни ахырына дери ычхындырмадыла.

Къараучу аланы сахнадан жибермегенден сора ала ючюнчю чыгъарманы да сокъдула. Къарсла тохтамай, сахнадан кетген экиси да жангыдан кьайтып келдиле.

Сора Князев, арыгъанына да къарамай, дагъыда ары жыйылгъанлагъа белгили композитор эм скрипач Паганини жазгъан музыканы согъарыгъын билдирди. Ол, авторча, жаланда бир кьылда ойнады. Аны ахыр чыгъармасы залгъа биютюнда хычыуун кёрюндю. Ыразы, кьызыу къарсла, гюлле артистлени бетлерин жарытып, ала бизни шахарда классика музыканы сюйгенле кёп болгъанына тюшюндюле.

САРАККУЛАНЫ Асият.
Суратны автор алгъанды.

Сюд приставла

Борчну амалы - бер да, къутул

Быйыл он айны ичинде сюд приставлагъа, жашау журт-коммунальный мюлк жумушла ючюн борчлары болгъанла бла байламлы толтурургъа керекли алты минден артыкъ иш берилгенди. Алагъа кёре, быллай тёлеулени битеулю ёлчеми 130 миллион сомгъа дери жетгенди. Сёз ючюн, быллтыр сау жылны ичинде ол жаланда 100 миллион сом болгъан эди. Бу тарихлени сюд приставланы федеральный службасыны Къабарты-Малкъарда Управлениясыны башчысыны къуллугъун толтургъан Олег Эфендиев алгъаракъда бардырылгъан пресс-конференцияда келтиргенди.

Хайырланыучуладан ЖКХ бла байламлы борчланы алгъан, ол айтханнга кёре, бек кьыйын ишледен бириди. Бузукълукъ этгенлени саны эм аны бла бирге тёлемеген ырысхыны ёлчеми да жылданжылгъа ёсгенлей барады.

Борчла этиуню сылтаулары кёпдю. Бирле уллу кёллю боладыла неда ачаны заманында берирге къолларындан келмейди. Алай бир-бирле уя кеслерин энергоресурсла ючюн тёлерге борчлугъа санамайдыла, башхача айтханда, бузукълукъну билип этедиле.

Аллайланы жууапха тартырча сюд приставла закон бла белгиленген амалланы хайырландыла. Ол санда ачаны адамны иш хакъындан тыяргъа боллукъду, бир да болмаса уя, аны мюлкюне арест салыргъа онг барды. Тыш къыраллагъа чыгъаргъа сюйген аманлыкъчылагъа ала борчларын тёлегинчиге дери чек салыргъа эркин берилгенин да айтханды Эфендиев. Аны оюмуна кёре, бу амалны къыйматлылыгъы игиди, сёз ючюн, быйыл быллай халда 450 минг сом алынгъанды.

Сюд приставла элледе бла шахарлада рейдлени да бардыргъанлай турадыла. Сёзге, газ ючюн борчланы асламысы Бахсан, Урван эмда Прохладна районлададыла. Олег Эфендиев бегирек да Алтуд бла Къаразгъач эллени белгиленгенди. Ангыларгъа боллукъду, кеслерин да махтау халда угъай. Рейдлени бардыргъандан магъана

барды, не сёз, алай, кёбюсюнде керек адамны юйюнде тапхан кьыйын болады. Тюрлю-тюрлю сылтаула этип букъгъанла да бардыла. Анда жашагъан атлы болуп, кеслери уя башха регионлада тургъанла да аз тюйюлдюле.

Рейдле, чеклениу жумушла, жууапха тартыу - ала барысы да болумну тюзетиу, низамлыкъны тохташдырыу мадарладыла. «Адамлагъа, бек биринчиде, борч этерге жарамагъанын ангылатыргъа кюрешебиз», - деп, Эфендиев профилактика ишле да дайым бардырылгъанлай тургъанларын белгилегенди. Бу жаны бла алагъа асламлы информация органла да ити себеплик этгенлерин да чертгенди.

Болжаллары озгъан тёлеулени кеслери эркинликлери бла берирге сюйгенлеге Управлениядагы жылны кезиуюнде бир ненча кёре «ачыкъ эшиклени кюнлери» боладыла. Бу айда уя «Жангы жылгъа - борчсуз!» деген акция бардырылыкъды. Аны кезиуюнде пристава сатыу-алыу араланы, уллу тюкенлени къатларында стендле къурарыкъдыла. Ким сюйсе да, алайгъа барып, борчу болгъанын бла болмагъанын билирге боллукъду. Эфендиев бу жумуш къыйматлы болуруна ышаннганын жашырын этмегенди, ол терк-терк бардырыла туруллугъун да билдиргенди.

Келир жыл ГИБДД бла бирге бардырыллыкъ программаны юсюнден да айтылгъанды тюбешиуде. Аны кезиуюнде жолпатруль службаны къауум машиналарына «Поток» эм «Жол пристав» деген электрон комплексле орнатылдыкъдыла. Ала, жолда бара тургъан автомашиналанынюмерлерин окъуп, аланы сюд приставланы базасында излерикдиле. Бу амалны хайыры бла приставла борчлары болгъанланы олсагъат окъуна кёрлюкдюле.

Тюбешиуню ахырында Олег Эфендиев борчу болгъанын бла болмагъанын билирге сюйген, Управлениядагы сайтына (http://www.r07.fssprus.ru) кирип, ол информацияны анда табаргъа боллугъун эсгертгенди. Жангы жыл байрамлагъа, быллай тёлеулери бла тургъанлай, тыш къыраллагъа барырыгъа сюйгенлеге сюд приставла чек салыргъа эркин болгъанларын да къайтарып айтханды эмда аланы болжаллгъа салмай берирге чакъырганды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

СОРУУЛА

Россейлилени юч юлюшден бирлери ахчалары жетмегени ючюн сёз боладыла

«Ахча къайдады, Зин?» деген соруу хар ючюнчю россейли юйюрню къадарын бузады. Ишлеген россейлиледен 5900-сюне Superjob.ru порталда берилген жууаплагъа кёре, бизни обществону ячейкаларыны 36 процента ахчалары жетишмегенлери ючюн жарашыусуз жашайдыла.

Аны бла бирге уя эр кишилени асламысы, «жалчытыучулача», ёхтем хазна сёлешалмайдыла. Кеслерини юй бийчелеринден эсе кёбюрек ахча ишлеген юйюр башчыла жаланда 48 процент боладыла. Юйюрлени 18 процентлеринде юй бийчелени иш хакълары эр кишиленикледен эсе кёбюркди, 17 процентни тутхан юйюрледе уя эр кишини бла тиширыуну иш хакълары бир тенгличе, 17 процентинде сорууча шарт жууап берилмегенди.

Юйюр къурагъанланы жыл санларындан да кёп зат кетеди. Социологла сейир затланы да тохташдыргъандыла. Тиширыу жаш заманында эр кишиден эсе азыракъ файда келтиреди. Баям, ала окъуугъа эм сабийлеге къараугъа кёбюрек заман бере болугла. Юйюрге эм ишге заман башха амаллары болмай къоратханлыкъ тиширыуланы къуллукъда ёсюулерине чырмау болады. Алай артда, сабийле ёсгенден сора, профессионал усталыкъларыгиленнгенден сора да тиширыу къуллукъда эм ахча ишлеуде ёрге терк атламла бла барады.

24-жыллыкъладан жашыракъ хар онунчу тиширыу жашау нёгери эр кишиден эсе кёбюрек ахча ишлейди, ол жыл санлы тиширыуланы 62 процентлери уя эр кишиникинден эсе, аз файда келтиреди. Россейли жаш тиширыуланы 12 процентлери уя юйюр бюджетлерине эр кишиле тенгли бир файда къошадыла. Эр киши къаллай бирге тамата эсе, юйюр бюджетте аллай бир аслам файда къошады: быллай жууапланы 24 жылгъа дери жыл санлы эр кишилени 42 процентлери бергенди, 25-34-жыллыкъ эм 51-жыллыкъ эр кишилени 48 процентлери да алай айтхандыла.

Алай 45-жыллыкъладан абадан россейли тиширыуланы 36 процентлери уя эрлери бла бирге жашагъанда, эр кишиледен эсе азыракъ ахча ишлейдиле. Хар бешинчи тиширыу (21 процент) 35-44-жыллыкъ заманларында иш хакъны эрлеринден эсе кёп аладыла.

24-34-жыллыкъ тиширыуланы да жаланда 24 процентлери боладыла ырысхы тюшюрюучюле.

«Мен эр кишиме да!» деген аргумент алай кёп заманлада ишлемейди. Эр кишилеге болумгъа бойсунургъа кёп заманлада тюшеди. Мен студентме, юй бийчем а ишлеген этеди дерге тюшеди кёплеге. «Биз пенсиячылабыз, алай мени юй бийчем эки жерде ишлейди, мен а - бир жерде. Анда уя хакъ улу тюйюлдю», - деген жууапла да эшитилгендиле сорууну кезиуюнде. Алай быллай да болады: эр киши ишлерге алай бек итинмейди. Юйюрню кечиндириую аллай эр киши тиширыуну инбашына атып кьояды. Ол а бек жарсыулу ишди. Юйюрню эр киши тутаргъа керекди. Тиширыу а юйде адырланы тюплеринде кьалып, башха ишлени этип, ёлюх кьалмаз ючюн, тышында ишлерге керекди.

Алайды да, ахча жетишмегени ючюн россейли юйюрлени юч юлюшден биринде (36 процент) къаугъала чыгъадыла, юйюрлени 41 процени къаугъасыз жашайдыла, 18 процентни тутхан респондентле уя сорууча жууап бермегендиле. Юйюрлени 5 процентлери, бир бохчагъа къарамай, ырахат жашаргъа сюедиле.

Россейлилени кёбюсюню оюмларына кёре, ахча жетишмегени ючюн терслик кимде болгъанын излемей, андан зсе «не этерге керекди?» деген сорууну тамамларгъа керекди. Хар ким да кьолдан келгенни этип, даулашланы чыгъармай, мамыр жашауну бардырыргъа итинирге керек болур. Неда ишин алышындырыргъа, кёбюрек ахча тёленнген ишни табаргъа керекди.

«**Российская газета**».

ФУТБОЛ

Эм кючлю командагъа - сыйлы кубок

1-чи декабрьде Исламей элни топ ойнаучу майданында футболдан ветеранланы арасында финал тюбешиуле болгъанды. Аны бла бирге уя турнирни биринчи кезиую жабылгъанды. Эришиуледе эм кючлю командагъа бериллик сыйлы саугъа республиканы Башчысыны Кубогу болгъанды.

Саулайда бу жол оюнлагъа районладан бла шахарладан сегиз команда къатышхандыла. Алай бла финалгъа Бахсан шахары бла Баксанёнок элни келечилери чыкъгъандыла. Матч 1:1 эсеп бла бошалгъанды. Пенальтиле уруп эришгенлеринде, Баксанёнокну ветераннлары кючлюрек болгъандыла эм жыл сайын кёчюючю Кубок бла саугъаланнгандыла. Бахсанны «Эталону» экинчи эм Нартканладан команда уя ючюнчю жерлеге тийишли болгъандыла.

Кубокну эм башха саугъаланы да Бахсан районну администрациясыны таматасы Хасан Сижажев бергенди эм эришиулеге къатышханланы барына да ыразылыгъын билдиргенди. «Турнир мындан арысында да тёрелиге айланыргъа керекди. Оюнлагъа къатышыргъа сюйгенлени, командаланы да саны аслам бола барлыкъларына бек ышанама»,- дегенди ол.

Районда футболну айныйбаргъанына уллу кюч салгъанларыю ючюн Хасан Сижажев спортну ветераннлары Вячеслав Губжевни, Лиуан Купшиновну эм Анзор Кунижевни да сыйлы грамотала бла саугъалагъанды.

Бизни корр.

Ачыкълыкъ

Сиз законсузлукъ шартла эследигиз эсе...

Республиканы хурметли жамауаты! Къабарты-Малкъар Республиканы Агъач мюлк жаны бла къырал комитетини ишанылулукъ телефону («коррупциягъа къажау тохтаусуз ишлеген ыз») ишин андан ары бардыруды. Анга сёлешип, ведомствону къуллукъ этиую бла байламлы сорууланы юслеринден билирге боллукъду.

Аны бла бирге уя комитетни оноучуларыны жанындан коррупция ишанла неда къуллукъларын, мардадан оздуруп, кеси башларына файда тюшюрюр ючюн хайырланнган шартла эслесегиз, билсегиз, бу телефоннга сагъат 9-дан 18 сагъатха дери сёлеширге боллукъсуз. Шабат, ийыск - солуу кюнледиле.

Айтырыгъы болгъан быллай электрон почта бла да жиберирге боллукъду: leshozkbr@yandex.ru

КъМР-ни Агъач мюлк жаны бла къырал комитети.

Тинтиу не зат кёргюзтгенди?

2013 жылны 3-чю кварталында жарашдырыучу сюдлени ишлерин жалчытыу жаны бла службагъа бир тилек къагъат келгенди. Ханты-Мансийск автоном округа Югры шахарда жашагъан тиширыу сюд участкагъа ийген къагъатында сюд актны жиберирин тилеп жазгъанды, алай анга жууап алмагъанды.

Тинтиуле бардырылгъанларындаа жалчытланганына кёре, сюдню жыйыльыуну секретары кесини къуллугъун тиийишлисича толтурмагъанды. Ол къуллугъундан эркин этилгенди. Аны юсюнден тарыкъгъан тиширыугъа башда айтылгъан документ жиберилгенди.

КъМР-ни жарашдырыучу сюдлерини ишлерин жалчытыу жаны бла служба «ышанылулукъну» быллай телефону болгъанын эсге салады: **8(8662) 77-03-35**. Сиз, ары сёлешип, къырал къуллукъчуланы эм республиканы жарашдырыучу сюдлерини аппаратларыны жанларындан коррупциягъа берилгленлени, аны кибик, къуллукъларын кеслерине файда тюшюрюргге хайырланнганланы эм законсузлукъ этгенлени юслеринден билдиригге боллукъсуз.

Службаны быллай энчи сайтында «ышанылулукъну» телефону кьалай ишлегенини юсюнден къошакъ шартла бардыла: **kbr.msudrf.ru**.

Андан сора да, битеу гражданла электрон почтаны хайырланыргъа **(mirovsudkbr@mail.ru)**, аны бла бирге уя, энчи анкетаны толтурып, бу адресге жиберирге неда телефон байламлыкъны хайырланыргъа боллукъдула: **360000, КъМР, Нальчик ш., Пушкин атлы орам, 101 юй, 5-чи этаж.**

КъМР-ни Жарашдырыучу сюдлерини ишлерин жалчытыу жаны бла служба.

Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министерствосу уста къобузчу, культурада къыркъ алты жылны ишлеген, Залукокоаже элни Культура юйюню аккомпаниатору-концертмейстери **МАКОЕВ Мухамед (Владимир) Жабагиевич** замансыз жашаудан кетгенине уллу бушуу этип, аны жууукъларына бла ахлуларына кьайгъы сёз береди.

БИЛДИРИУ

Гражданланы приёмгъа алыу бардырыллыкъды

Хурметли жамауат, «РФ-ни Ич ишлерини министерствосуну системасында гражданланы битеуроссей приёмгъа алыуну бардырыуну юсюнден» 2013 жылда 5-чи ноябрьден Россейни МВД-сыны бийругъун толтура, тилеклери болгъан адамланы приёмгъа алыу 2013 жылда 12-чи декабрьде 12 сагъатдан 20 сагъатха дери эм 2013 жылда 14-чю декабрьде 10 сагъатдан 12 сагъатха дери бардырыллыкъды.

Гражданланы приёмгъа Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны начальниги, полициyны полковниги Дышеков Назир Исуфович бу адресде аллыкъды: **Нальчик шахар, Басолтанланы Алим атлы орам, 11 «А». Телефону: (8662) 40-40-34.**

Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясыны пресс-службасы.

ЭСГЕРТИУ

Саламны жандырыу уллу хата келтиреди

Агъач талалада, биченликледе къуданны, сабанлада саламны къалгъан-къулгъанларын жандырыудан чыгъады кёбюсюнде табийгъатха уллу заран. Аны алай болуруна уя юйлерини тийрелеринде, бахчаларында, жер участкаларында кир-кипчикни жандыргъанла, отдан сакъланыугъа сансыз къарагъанла себеплик этедиле.

Быллай шартны эсге салыуну тийишли кёребиз. Республиканы кёп мюлклерини сынауларына кёре, сабанлада комбайнланы ызларындан къалгъан саламны алайда къоюу жерни тымын игилендиреди, аны тирликлилигин ёсдюреди, жерни бузулуудан сакълайды.

Россейни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясы быллай затны эсге салады: жангыдан орналтылгъан тереклени сындыруу, жокъ этиу Россей Федерациясы Уголовный кодексини 261-чи статьясына кёре жууапха тартылады. Андан сора да, РФ-ни Административ право низамгъа бузукълукъ этиую кодексине тийишлиликде сабанлада саламны, къалгъан-къулгъанланы жандыргъанлагъа, битимле ёсген ёзенлеге жууукъда от тиргизиучолеге улу тазир салынды.Сёз ючюн, озгъан ийыкъда Урван эм Бахсан районлада нартюх бахчалада тирликлери жыйылгъан къауралагъа от салгъанлары ючюн экеуленнге надзорлукъ этген къырал инспекторла административ иш ачхандыла.

Быллай шартха айырып эс бурулургъа керекди. Сабанлада, бахчалада отдан сакъланыу жууаплылыгъы эл мюлк предприятиляны бла арендаторланы боюнларына салынады. Тирлик жыйылгъан кезиуде отдан сакъланыуну жорукъларын толтуру ёсдюрюлген мирзевню къорантсыз жыйыуну баш мадарыды.

Басмагъа **ЛУКЪМАН** улу **М.** хазырлагъанды.

Газетни келир номери 6-чы декабрьде чыгъарыкъды.

Баш редактор АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары)
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат - политика бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - 42-67-68, 42-24-02.
Экономика бёлюм - 42-66-73.
Культура бёлюм - 42-75-82.
Социальный политика бёлюм - 42-66-76, 40-59-18.
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - 40-39-93, 42-66-71.
Письмола эм реклама бёлюм - 42-37-94.
Тилмачла бёлюм - 47-31-28.
Сурат алыучу - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материалдада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерациясы Басманы юсюнден законуна тийишлиликде матеріалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —И—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органда, жамауат эмда дин организацияла жаны бла министерствосуну компьютер службасы хазыр эттенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басманланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тарыдыру ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Кулиналаны Зульфия-дежурный редактор;
Кетенчауланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Бийчекууланы Жаннета (1, 2-чи бетле),
Акушуланы Феруза - (3,4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 2660 экз. Заказ № 3018

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта: elbor_50@mail.ru